

Eräitä piirteitä Viipurin maalaiskunnan maataloudesta

On itsestään selvää, että Viipurin maalaiskunta eli Viipurin piitäjä, kuten sitä vanhempiina aikoina nimettiin, joutui maanman ja läänin pääkaupungin lähimpänä maaseutuympäristönä erikois- asemaansa myös maataloudeltaan. Sen näkymänsä vaiheet jo alkaisem- miltä ajoilta olisivat varmasti suoraan historiamme kannalta hyvin mielenkiintoiset, jos vain joku niihin syventäytyisi. Mänttiköön, että olen omakohtaisesti aikoinaan, haluessani tutustua silloin ostantamani Yksipään tilan historiaan, löytänyt Valtion arkistossa olevista vanhoista Viipurin läänin tilikirjoista varsin täydelliset tiedot tilan kyvönmäärästä ja sadosta niin kaukaiselta ajalta kuin 15-luvun puolivallista. Samoin sinne Skotlannista tuotujen lampaiden lukumäärästä ja tuotannosta, nau- takarjan tuotannosta, navetan rakennuskustannuksista jne. Tila oli silloin kunnikaanikarjano. Huvit- vana sivukertomuksena mainittavaa, että arkistossa oli myös silloisen maan isän ja tarkkana talousmiehenä tunnetun Kustaa Vaasan kirje, jossa hän sangen karkeasanaisesti moitti silloista läänin isäntää, historiaspamme kuuluisaa Klaus Kristinpoika Hornia, suoraan roistoksi ja varkaaksi siksi, että tämän Yksipään koskevat viljelijätkeset eivät käänneään kaisempien saatoavtoiden kanssa. Vieläkin alkaisemmalta ajalta on merkintä Yksipään olemassaolosta, nimittäin v:lla 1923, jolloin Pähkinäsaaren rauhan sopimuksessa Yksipään kalavedet jaettiin Ruotsin ja Novgorodin kesken. Taisivat olla suuret kalavedet. Se siltä. Värkäks historia avautui varmasti myös pitäjän muutenkin tilojen kohalta, mikäli tiedotja olisi saatavissa. Siellä oli Juustula, joka kuului aikoinaan pitäjä Paavali Juustenhin omistukseen, oli Hietala, jossa Yrjö Mannu Spengporten räljän yli lokattu- aan vieni vanhuutensa päivän, oli Saarela, Kiiskilä, Monrepos, Hertuala ja monet muut.

Varinaisensa järjestettyyn ja johdettuun maatalouteen tutustumme vasta kuitenkin 18-luvun puolivälissä alkaen, jolloin mm maanviljelysseuratoiminta alkaa ja samalla myös valtiovalian toimintatote ja tiedonantot.

Alvan ensimmäinen 1847 perustettu Viipurin läänin maanviljelysseuran toimintapide, Maaskolan kunnallisessa asunnuksessaan. Mat- ti ja Paavo Sassi ovat kunnan asioissa toimivia miehiä. »Kylänmäki» on keuhkolla kyliä, »Kakarlam- mikorpi» ja »Rautano» takamaria. Kun tuleminen jälleen Nuoraalta lähdeytämme Koiviston radalle, on oltu jo jonkin aikaa Savonlaisen kylässä, Porlammien koulujär- jelyssä. Pistäydymme myös Rik- kolas. Alasomme on lähdet- rannalla. Taloja siinä on puolisensataa. Kansakoulu on pitäjän van- himpia, perustettu 1891. Opettaja- na siinä Olli ja Jonne Sassi. Ky- lään henkilöistä mainitaan herrastu- mari Martti Sassi, itseoppinut mies, joka taiti laatia kaikki tarvittavat asiakirjat kyliäisten tarpeeksi. Niinkään maanviljelijä Kaarlo Jylli oli siellä. Sukunimiä: Savo- lamien, Sikio, Flykt, Beckman, Rastas, Kosonen, Halonen, Torikka. Samola on pitäjämme meheen menevän rajan viivassa ja siitä pohjoiseen, viimeisenä varvasu- lana ympäri klerämässämme he- vosenkengässä on Lihaniemi. Näin olemme tehneet retken en- tisen kotikuntamme kylissä. Kai- kista emme saaneet asiatteloja, mutta sammehan käydä siellä. Ja- hän lienee päässä.

Tässä kylien saatossa tulevat

koetilan perustaminen, sivuaa jo sangeen vahvasti Viipurin pitäjää, sillä lähinnä tuonnollisesti lähtym- päristä oli si enten hyötynyt niis- tä opeista ja ohjeista, jota täitä koetilalla olisi mahdollisesti saa- nu. Kuitenkin kävi niin, ettei täitä koetilalla saatu viljaa kunnolla kasvamaan, merkintöjen mukaan saadoksi vain 4-5 jyvää, eikä lehmä- lypsämään, keskilypsy lehmää vuodeksi. Ei tämä tila karjanjalos- tuksessaan mitään hyötyä pitäjä- läisille tuottanut, sitä voimme oi- la varmoja, sillä kantaomniksi, jonka käyttöä suositeltiin myös lä- hisedum talonpoikien lehmille, hankittiin Sveitsistä Iiharvotuum- kuuluva somi.

Maataloudellisten koulujen

suhteen oli Viipurin pitäjää siitä lähtien kun Suomessa yleensä alet- tiin näitä perustaa hyvin edullises- sa asemassa. Sen jälkeen kun Maaskolan käyttö koetilalla katso- tiin täysin epäonnistuneen ja tähän tarkoitukseen ei enään saatu val- tioon varjoja, perustettiin sinne 1860 2-vuotinen maatalouskoulu, jossa oli n.20 oppilasta. Pitkäaikai- nen ei tämäkään koulu ollut, toimi vain muutaman vuoden, mutta alku oli kuitenkin otettu. Sen seuraaja, Korpela-Auton maatalouskoulu, jonka tilanomistaja Carl Alfthan perusti v. 1865, ostettaan sitä en- nen Maaskolan koulun "loppuun- myymistä" osan sen kalustosta ja itse koulurakennuksesta. Alftha- nista mainitaan, että hän oli taiva- va viljelijä, että Korpela-Auto oli hyvä tila ja sen mukaisesti myös opetus sujui hyvin. Valttehtosta ja kuitenkin isäntä kyläsiivi koulun pitoon jo vuonna 1873, jonka jäl- keen vastaava koulu vietiin Kurki- joelle. Sen jälkeen ei pitäjän alu- eella enään maanviljelyskoulua ol- lut.

Karjalatoukouluja

sen sijaan siellä oli useampiakin. Ensimmäinen perustettiin jo 1875 kreivi Steven-Steinheilin omista- malle Karhuson tilalle, jossa se toimi käytännöllis-tietopuolisena vilheen vuotia. Seuraavaan perus- tamisvuosi oli 1903, jolloin taas pitäjän alueelle saatiin käytännöl- mieleen ne monet miehet, jotka aikanaan antoivat parhaat vuo- tensa koitsetunsa hyväksi. Sellai- sia, jollakin mainiten, olivat: A. Kärriäinen, A. Vakkilainen, A. Van- hanen, J. Taponen, Ilvati Pukko- nen, Ville Korhonen, C. Alfthan, Ale Jahnukainen ja monen muun- kunta.

Kuva koitsetun seluissämme säilyy halki ajan, elon taistojen. Sen mori, järvet, metsä- lammet pällyy yhäti sopukoissa sydämen. Tuo kuva meisisä ja polun painanteista kylistä rinteillä ja kansan askareista. Tään kaiken muistamme ja ystävämm.

On monti lähtenyt jo lähetämme. Käijot muistojen ei lakkaa kulkumasta. Kerjot kertomusta Karjalasta. Säinön poika.

Is-tietopuolinen karjanhoitokoulu, tällä kerralla tilanomistaja Jonsa Laitisen omistamalle Rajaharjun tilalle, jossa se toimi vuoteen 1913, omistajan vaihdokseen saakka, kasvatteen maanman tyttäristä varsin suuren määrän karjakoita. Seuraavaan kerran ja lopullisesti, aina Talvisodan alkua saakka, maalaiskunta sai alueelleen karja- talouskoulun vuonna 1923, jolloin Eteja-Karjalan tietopuolinen kar- janhoitokoulu perustettiin ja sijoit- tettiin aluksi Saarelan kartanoon ja siirrettiin sieltä 1929 maanvil- jelysseuran tarkoitusta varten os- tamalle Talin koulutilalle.

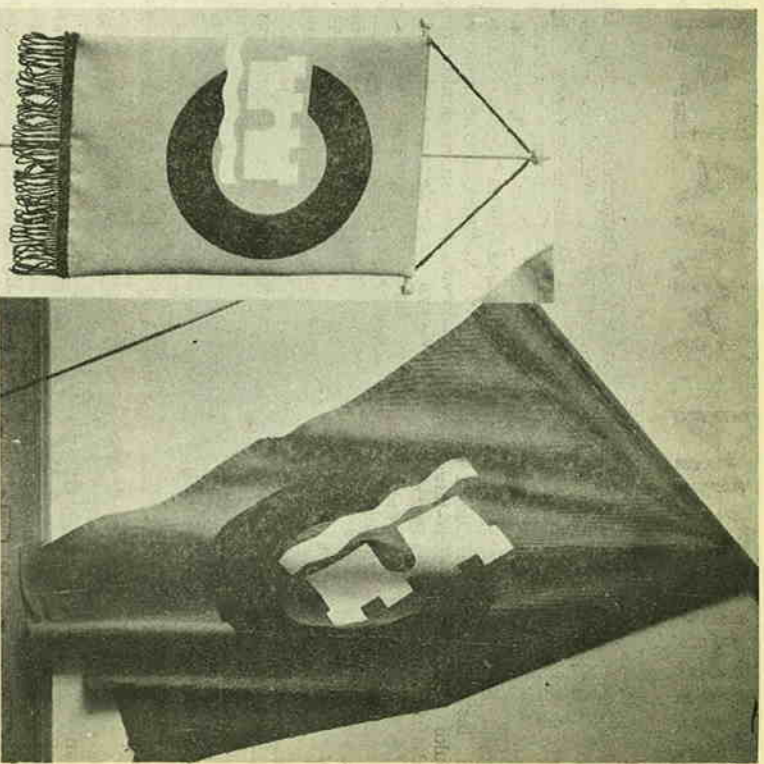
Kaupungin läheisyys

Viipurin pitäjän alueen maatalou- desta yleensä on sanottava, että kaupungin läheisyys vaikutti siihen sekä edistävasti että haitalli- sesti. Mänttiköön voin, että esi- merkiksi vuosisadan vaihteen mo- lemmiin puoliin, maan isenäistymis- sen alkuaikoihin saakka, pitäjän heikotimm viljelijät tilat olivat yleensä tavattavissa kaupunginra- jan läheisyydestä, joskin vaivoja poikkeuksia myös oli. Synnä tähän oli ainakin suureksi osaksi se, et- tä isännillä oli mahdollisuus pa- rempaan tienestii muulla tavalla, mainitakseni vain ns kullan aion, toisinaan kaupungin likakaivo- jen ja myymälöiden puhdistamisen, sekä talvitsien lumen ajon. Lisäksi Viipurin "Pirunkirkosta" ja "Ku- perkeikasta" sekä monesta muusta paikasta helposti saatavalla vi- nalla lienee ollut osansa asiant- laan. Maan isenäistyttyä asiant- laa kuitenkin, kuten koko maaku- nassa, alkoi nopeasti muuttua ja ylähen maatalousmuutos tarttui viljelijöihin, mihin maataloudelli- sen neuvonnan tehostuminen lisä- si vaikutti suuresti myös ne koke- mukset, joita sotavuosien ankara- ta nälkäajasta oli saatu.

Kaupungin läheisyyden eduista taas mainittakoon, että maatalous- tuotteilla oli miltetä rajaton me- nekkä täällä. Maito meni joko tu- keinä tai maitokauppoinn, pieta- riinkin kyliä aikoinaan runsaasti, kuten tätä maakunnasta yleensä. Myöhemmin sitten Valtion perus- tetta meijerin Viipurin tästä muodositi färkein maidon vastaan- ottopaitka. Perumat ja muut ruoka- tarvikkeet voitiin helposti markki- noida mm kaupungin torilla ja niin kaanan kun kuorma-jurtti huolehti- vat kuljetuksista, ennen autokanta, oli Punaisenlänneen tori hyvä hei- mien ja olktenkin myyntipaikka, sa- moin myös sotaväen tallit.

Tilastotietoja

Varinaisten tilastotietojen saa- minen pitäjän maataloudesta on va- littevasti heikkoa, sillä Tilastoi- lisen päätoimiston yleinen mata- lousstiedustelu antaa tietoja vain vuoden 1929-30 valitteesta, sillä seuraava vastaavaanlainen tarkka tiedustelu, joka suoritetaan vain kerran kymmenessä vuodessa, sattuu vuodelle 1939-40, jolloin maalaiskunta sattuneesta syystä on jäänyt kirjjoista pois. Jos heinan katselemme näitä 1929 keräytyjiä tietoja, antanevat ne sentään eräitä viitteitä. Koko pitäjän peltoalasta oli mainittuna vuonna syysruusta 8,6%, kauraa huomattavasti enem- män, eli 20,3% ha ja ohraa vain 1,4%. Syysvehnä ei yleensä myö- herminkään Viipurin puolesta vil- jely ja sen osuus oli mainittuna tilastossakin olematon, kun sensa- jaan kevätvehnää, jonka viljely en- nen talvitsota saavutti hyvinkin suuren suosion, oli jo 1,2%, siis oh- ran kanssa jokseenkin tasoisaa.

Viipurin mlk:n hippu ja viiri. Viirin kuvio, jossa punaisella pohjalla oleva musta kaarta heraldisesti äimennetty äimäkkeen ja veden kuvioita, on myös lipussa. Lipun lahjoittivat pitäjäsauralle seuran naiset ja se vihittiin tarkoituksensa v. 1970 kesäkuussa Karjalaisen Suurjuhlassa Helsingissä.

Heinä ja laidunta oli n 62,6% ke- santoa 4%, Sokerijuurikkaan vil- jelystä harjoitettiin silloin vasta koelontoisena siellä täällä, pe- rustettavana olevan Itä-Suomen Raaskokerihteikan mahdollisuuk- sia tarkastellessa. Pitäjäkohtai- sia satotuloksia en tilastosta saa- nut, niin mielenkiintoisia kuin ne olisivat olleetkin.

Väkiluomotteiden nykyiseen käyttöön verraten on ehkä mielen- kiintoista todeta sen alkaiset vä- häiset määrät samoin kuin muuttu- neet lajlt. Maalaiskunnassa käytet- tiin mainittuna vuonna 1929 yh- teensä 83 tonnia luujahoa, 192 ton- nia thomaskonaa, 378 tonnia su- perfosfaattia, 225 tonnia salpietra- ria ja 224 tonnia 40% kalisuiolaase- riä pieniä määriä jollakin muuta, kuten kalkkityppää ja rakafos- faattia.

Pitäjän koiteläimistön muodos- tivat 1,715 hevosta, 6,426 lehmää, 1,466 sikaa, 2,000 lammasia ja 16,438 kanaa. Lisäksi oli joku mää- rä mehlaistisiä, jokunen vuohtikin ja jossain joku anka.

Maatalouskultusen erikoisuutena mainittakoon, että pitäjässä oli täl- löin 22 traktoria, samanaikaisesti kun koko läänissä oli 101 traktoria ja läänin seuraavaksi suurin luku oli Jääskellä, jolla oli nimissään 5 kpl. Muuallekaan maassa ei tuo- hon aikaan traktorikanta ollut vielä suuri, josta mainittakoon esimerk- kinä nykyinen asuinikuntani Vihti, vanikka maatalouspitäjä, jossa oli traktoreita tuolloin vain 16. Tätä traktorimäärää olen esittänyt lä- hinnä sen vuoksi, että siihen on mielenkiintoista verrata nykyi- lammetta ja myös sen vuoksi, että kun Viipurin maalaiskunnan pitä- jäjäytelyyn, joka pidettiin Talis- sa samana vuonna 1929, oli me- jäjestäneet myös traktorikyntö- kilpailun, ehkä ensimmäistä koko maassa.

Juhlajuhjaksi saapunut huo- mattava maaltoumislausui kuit- tenkin minulle suoritetaan pahke- summsensa tästä asiasta, koskapa Suomessa ei traktoreilla muka ole tulevaisuutta. Niin muuttuu maali- ma.

»Suuren nousun» vuosilta

Mainitsin jo alkaisemmin, että en ole ollut tilastoinnassa saamaan ti- lastotietoja maataloutemme "suu- ren nousun" vuosilta, joksä voim- me nimittää 30-lukua varsinkin juuri täksissä osissa maakam- Satojen huomattava nousu, lähinnä peltojen muokkauksen parantami- sesta ja väktilanotteiden käytön suuressa kasvamisesta johtuen oli onnaisista myös Viipurin maalais-

Lopuksi vielä mainittakoon eräi- tä niistä edellytyksistä, luhkunnot- tamata kaupungin läheisyyttä, jota Viipurin maalaiskunnalla ja eri- koisesti sen maatalousväestöllä oli itsenäisyyskalan tapatuuseen maatalouden huomattavaan nou- sun. Ensimmäkin huomattavan poh- jan loi vankan talonpoikaisen vil- jelyksen voimistumiselle ja laa- jenemiselle vuosisadan vaihteen jälkeen tapahtunut hyvin huomattava suurten, pääasiassa vierasmaalaisten omistuksessa olevien tilojen jakaminen osak- si paikallisten ja osaksi muualla tulleen viljelijäväestön haltuun. Mainittakoon näistä mm Suure- ron, Suur- ja Pien-Merijoen, Au- tion, Vääräkosken ja Säinön nuo- mattavat maatalousalueet, jotka muodostettiin kunnan ja tulevien viljelijöiden itse perustamista osiustuntien avulla. Ominaista näissä niinkuin yleensäkin Itä-Suo- men maatalouden kohehtamisyri- kamyksistä oli maatalousväen it- sensä omatoimisuuden, mutta sa-

Nimiä taiteen taivaalla

Karjalaisyhtyisistä rykypäivän taitelijoiista ovat monet lähtöisin Viipurin maalaiskunnasta. Lehtien palstoilla usein toistuvana nimenä nähdään heistä kuvanveistäjiä Terho Sakki, joka Suupereon Väärkoskelta lähteenä päätyi Pöytäkoskella Hyvinkäelle. Maalaisoloissa eläneen ja välillä metallialan oppilokanakin olleen nuorukaisen synnyrynähen vaimo muovaamiseen pakotti hänet täällä tulevalle uralleen. ABC-piirustuskoulu, Taideoivallisen oppilaitoksen ilta-ammattikoulu, Taideakatemian koulu olivat ne pääportaat, joita tuleva vapaa taiteilija nousi. Mitä kaikkea tuohon nousuun on sisällynyt, on luku sinänsä. Lyhyesti sanoen: koulu pääkaupungissa, samanaikaisesti maahospitiidijänä osuuskaupan palveluksessa ja päivän päätteeksi pitkä pyöremätkä koitiin joskus vasta yöllä.

Siinä vuosikautinen ponnistelu niihin saavutuksiin, jotka Terho Sakin tähän astisen taiteilijan tien merkitsevät. Ensimmäiseen näyttelyyn hän osallistui 1968. Yleisön tietoisuuteen hän tuli varsinaisesti voitettuaan kilpailun runoilija Yrjö Jyväskylän muistomerkin aikaansaamiseksi. Veistos "Runoraisu-Sotaraisu", on Sakkillaattuna pystyveity Tampereelle. Kilpailun siinä oli julistanut Tampereen kaupunki. Tämän jälkeen on hänellä syntynyt monia monumentaalisia töitä, materiaalinaan pronssi. Pyrin monumentaaliseen ratkaisuun, minusta veistöksellä pittää olla selkeä sommitelmaallinen runko, on hän lausunut. Seinaojelle pystyveity "Heimohuivi-veistos" synnyi "Karjalan muistojen kiivi"-kilpailun tuloksena. Parasta aikaa kipsivaloosella oleva Kalevalan muistomerkki on viimeisin Saksin suurista töistä. Myös mitalien suunnittelussa on Terho Sakki onnistunut siinä puhuu mm. Suomen itsenäisyyden 50-vuotisjuhlamitali, josta julistettun kilpailun hän voitti. Monet saamansa apurahat kilpailuissa saavuttamansa palkintojen lisäksi ovat olleet rohkaisemassa karjalasta taiteilijaa menestyksellisesti tiellään.

On kotalonomaista siinä, että samoilta maaisemilla lähteneinä kuin Terho Sakki, asuu Hyvinkäällä myös toinen nimekäs karjalainen taiteilija: Tapio Haalijä. Perella oli paljon sen nimisiä. Tapion koti vaihtui kyllä monessa eri kyllässä oikeksi, kunnes sotasi aikaan isän työpaikan siirtymisen Hyvinkäälle. Synnyinlahjaksi saamaansa piirustamisen taittoa ja samunnaton kipinhänsä kehittämiseen saivat työväestöön pienkäsuvuissa pojassa Ilkkelalle arvaamattomat resurssit. Kyvykkestä puutteetta, löytää keinoja vaikeuksissa, sieittää arvostelua jne. loivat opiskelun mahdollisuudet. Kun Taideakatemian koulun läpäissyt nuori taiteilija osallistui näyttelyihin, ihmetteli arvostelusta dynaamisuutta, jolla tämä oli itseään kehittänyt ulkomaan matkoja myöten. Hallin töitä on

peenojen, Kiiskilän, Pihkalanjärven, Samolan ja Näätäjän ns 1902, Tiennaaran ja Yliveden ns 1906, Louvon, perustuslaissa Hounin ns 1907, Tammiston ns, ei tietoa perust. vudesta, Yläsommeensa: sita muodostui alkanaan Porlammista seura. Mm näillä molemmilla oli oma talo.

Nuorisoseuratointinta Viipurin maalaiskunnassa tarjosi mukana olleille runsain määrin kehittävä ja virkistävä harrastusta. Johtu seuroista jatkavat toimintaa vielä nykyn. Niinpä someeolaiset Louvan seudulla pitävät yllä tammiharjoituksiaan ja Pihkalanjärven seuruaan on ollut mukana rakentamassa komeaa taloa Viidin Otalammelle.

- J o u k o H i i t o l a

oluit esillä paitsi kotimaassa monissa ulkomaissa näyttelyissä, parastakia Amerikassa. Opiskele Tuuskun Tuhkan johdolla kehitteistä monipuolisen taidegraafikon. Hallin töitä on paljon osittu yleisiin laitoihin Lappi on hanskassa löytänyt onnistuneen ikuisuutensa, samoin elävät hänen värsässän meen rannikon näkymät Hyvinkäällä on Tapio Haalijä oma talo avarine ateljeehuoneineen.

Lehtien taidepalstoilla on joskus silmään sattunut nimi William Hääläinen. Puhele Korsoon Ilveskenttelille varmistaa sen mitä hänestä, paitsi taidemaalarina, maapuhutti: kotoinen Viipurin maalaiskunnassa. Keekustelu hänen kanssaan paljastaa muutakin menneisyydestä, sen, että ollaan joskus istuttu lähekkäin Sähkön kansakoulun I luokalla. Oli hauskaa tavata, joskin vain langan päässä. Viipurin taiteenyhtiöiden piirustuskoulu loi pohjan hänen nuoruuden harrastukseleen Sähkionä. Myöhemmin on taidon syntyminen avartunut opintomatkoilla Euroopan eri maihin, Italiaan, Alankomaihin, Englantiin jne. Näyttelyistä saatu arvostelua on rohkaisnut jatkamaan, vesivärien käytön ollessa hänelle läheistä. Olyvärtöinä on hän maannut myös muotokuva. Viipurin Taiteilijaseuran toiminnassa on William Hääläinen aktiivisesti mukana. Kuuluu sen johtokuntaan.

KOULUMUISTOJA

Muistataks työ Matti ja Maijat, ko käytti kansakoulun siel. Killepejo seuratalol. Ei tosi mu koulukaverit taint olla yhtää Maija ja Maijat tulit sit vast myöhenmi muotti.

Ko kassoloo näit nykyisii kometta kansakoululoi, ni niis on jos jonkii sortista luokkaa ja salit. On luokkia joka tarkotukse, keittiöi issoi ja pieni, on opetusa ja työvälineitä vaik mitä sortiti. ja ehä siint oo muuta ko hyvävää sanotavaa, et on päästy edistykse etteepi. On hyvä kuitenkin muistaa, että on ollut aikoja, jolloin on ollut pakko tyytyä vähäisempään olosuhteiden pakosta, niinkuin silloin 50 vuotta sitten siellä Kilpeenoen kansakoulussa seuratalolla.

Täytyy täs välillä selittää sellasil, jotka eivät tiije, ettei se koulukylä ni takapajune paikka olt, jöt siel ei kouluu olt. Kyl siel ol jo sillo kansakoulu olt viisielia Kilpeenoen kansakoulussa se oltin hyvä, vaik olkii etupääs talkoovoinni kehity. Sielä ol Viipurin maalaiskunnna toiseks vanhi koulu, mut se sattu palamaa sillo kansalaisovra aika, ko sattu olemaa ni Ilkkel sen aikasta rintamaa.

Siel seuratalol ol, niiko niis ylleäs ainaki siibeekka ol, et-teise Häks sali ja näyttämöi ja näis sitä sit ol koko 60—70 pähne koulukatras, kaik yhtälkka, ei siin voint vuorolukkuu harrastaa, ko ei olt ko kaks opettajia, siin sitä vaa olti samois suosis kaik neljä luokkaa.

Opetajil ol asunton kyökki ja kammar ja sit tehti pukusuojast viel yks pönpel asunnoks. Opetajia keittiö toini samal opetusketittiin, jos sama opettaja, joka pit kaik muukkii tunnit, opeti mell sitä aika silmäi pitit leipomaa jäkääläleipää ja jonkinlaasi kaurakakkaroi. Sillo ol puka elinvarvikkeist, jost tää nykyne sukupolvi ei tiije mitää.

Ei siel sisäl liikoi tilloil olt. Näyttämöi, joka ol pienemp, olti lit yläluokat kaks ylimästä luokkaa. Siel oltit puipetit opettaja korokkeest peräseinää tivist kaheks ryvis, vähli ol seuverra, et käytäväi sopi kuuluma. Kamra antäväi lämminä näyttämöluokkaa ja

Eräs Nuutajärven lasteltaan taitelijoiista on Yläsähön Luurinmäellä syntynyt ja siellä varhaislapsuutensa viettänyt Oiva Toikka. Piirtäminen ja kaikkinaisen muotoilu yerssään hankkittui hän opintutelle taideollisuuskoulun keramiikkalinjalalle ja siitä aukerikin tie jolla taiteilijaksi tullaan.

Kuvanveistäjä Nina Ternon muistaa hämähästi lapsuuskoitinsa Honkanleimessä. Tampereella yliooppihaaksi päässeen ja Taideakatemiaan koulun 1969 läpäässeän eväköltyön lahjakkuus kuvanveistäjänä on huomaitu mm. Suomen kulttuurinrahaston- ja eri sätöiden myöntämällä apurahoililla. Töitä hänellä oli ensi kerran näytteillä 1960. Valtion kuvataidepalkinnot, 3 ja 2. sai hän vuosina 1961—64. Kansainvälisessä nuorten kuvanveistäjien kilpailussa Hollandissa 1965 sai hän ensimmäisen palkinnon. Yleisissä veistoskilpailuissa on Nina Ternon saanut monia palkintoja, joista muunten I p. pries. Ryth mitali-kilpailussa 1966, samoin Maiju Lassilan muistomerkkilpailuissa 1968. Hänellä tilatuita julkistia leoksia ovat Marsalkan ratsukuvata Tampereen yhteiskoululle sekä valmistellia oleva kirjallija Maiju Lassilan muistomerkki Joensuuhun. Tuottoisuudesta taiteilijana puhuvat monet muotokuvat ja mitalit julkisuuden henkilöistä. Nina Ternon asunpaikkana on pääkaupunki.

savust pois kaik tauvi pasillit, välist ol sauvuuna maata myöte ko hyväskii savusuuna ja sillo se pan vähä niiko veisteleemää, mut sailha sielt ikkuna auk ja siinhtä ne sauvut hainhu ja taas jatketit tuntti. Eikä siel silti pahempii sairauksii sattunt. Yhten talven ol tuhkarokko, mut olha sitä parantamiskii koululois, ni etel sitä voi laskii sen talo syyks.

Mut oppimine siel käi ko parantamiskii koululois. Siel lauletti kuuoros ja yksinäi lausutti ja näytteli kuvaelmi, joita opettaja Saarema sepitti. Piettiin koulujuhli, jois ol yleisöä niiko suuhkiin suojii sopi ja kevväli juhlihtii ukkon ja sin sopi väkkii ja siel ol valmiit kullisit kuvaelmi.

Läksyt luisittii siin sivus ita niiko isseksä ja kyl sielt sauvvu se jast hyvävikki numeroi todistuskii tul ja ainha sielt läks ittuu suurentimpiki koululoihe, eikä taint enää Viipuri koululois erottaa, kuka ol savvu sejas aakkoeseese opetelt.

Eihä se kyl siibe aikaa oltkaa viel tapa sellane, et maalt kaik ois oppikouluu laitettu, vaik kel ois viel ol halu ja edellytyksii. Eihä sitä joutantkaa nii vaa kaik kouluu, ko sitä pit ruveta jo 12-vuotisen täysijää työhö, nii työt ko pojatki, ko siibe ikkää tui se kansakoulu läpi käytyy.

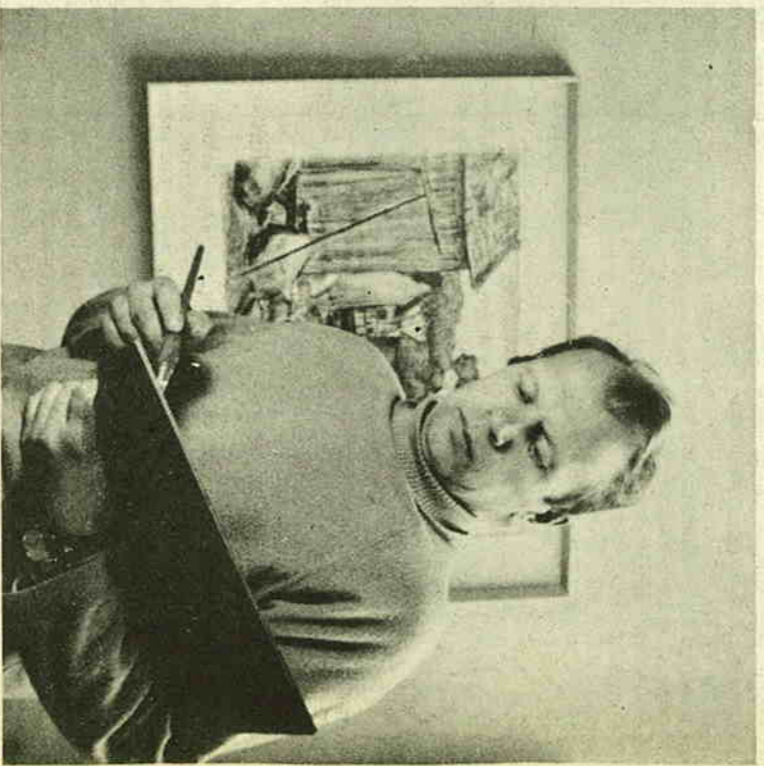
Kyl käytyy sanoo, et siel ol justi käyty kouluu. Eikä edelmäs oo ainakkaa allekirjutanneest tuntunt silt, jot on jäant vähä niiko lappuolue asemaa, ko ei oo saant aakkosijaa aikaa koulumamas koulutalos. Nii on taint meist jokkainne vaa lävästä tääl kaik eväkkoajat ko parempiki koulutaloi asukkaat. Monia poikia toisi niiskii seuratalo koulukkaist jäi sin sotatantereil. — Ent. Tomolan tyttö.

Jactis Otto lokunoi

.Mie oli suutaroint pari päivää. Istui penki ääres pienel tuolill ikkunaa al. Alko jo kyllästyttää tuo sonkimine ko pit olla siin kyvyys ja selkää pakotti. Kissa hyväks istu koko aja siin penkili ja vahas ko mie tuskailii nihe aporkkai kans. Välin käi iittikimäs matto kupist ja tui taas nuonmaa vilkissäsi siibe vierele. Kiers viel häntäsekskii etujalkoi var-

Kuvanveistäjä Terho Sakki ateljeessaan Hyvinkäällä. Taustana kuvassa on hänen viimeisimmän voitokkaan saavutuksensa, Kalevalan muistomerkkin tänä syksynä valmistunut kipsivalos. Välimiina tuliaan tämä noin viiden metrin korkuinen abstraktinen veistos pystytetään Tampereelle Kalevan kirkon aukkalle.

Taidemaalari Tapio Haalijä. Seinällä eräs hänen monista saarisotolais-aiheisista graafisista töistään.

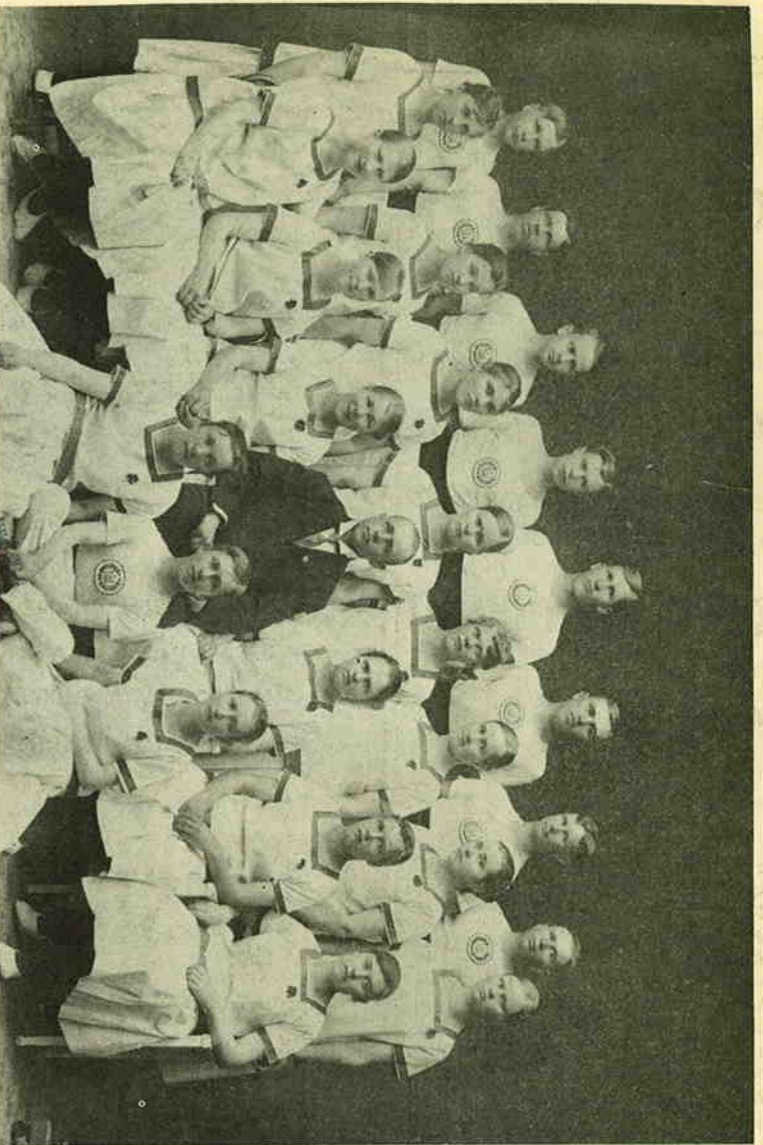
pai yhi et ois olt oikei lokosa, hyvä ettei puont. Kohvimylyys ol Mie aloi tuumata et talyat hitto lootas jautettu kohvi, mitkä ol tehä pilkkaa miust. Mie hommaa lattiial levällää, tuutti ol rutus siin vaa laiskan. Aatteilii et joutakii tupase puolt viel siibe ja vat siekii ottamaa osasa nähi maailma harmii ja nappasii suuvistävää selkää, ko asetteili kiel-Hiljaa miul ol mehiniki, mut tais tulla vähä napaka puolest napatuu.

Kissa hävis penkilt, hyppäs ikkuna karteeni, siint seträkkelo pääl ja sielt hita ranssi mist puotti kohvimyly. Yhes rähäykses käi kaik.

Ko hättäissäi vilkasii ranssil, nosti kissa kätälääsä, mihi oli lyönt, niiko ois näyttänt nyrkkii, syliks, sähäht ja karjas, jöt *sie jumalaut*. Kello pompotti kallallaa seinäl.

—★—
Eämäntä on hyvä talos vaik vetä keittäkö.

Kitää illast isäntä, emäntä vast aamusil.

Säämiön Urheilijat vuodelta 1920. Istumassa edessä vas. Eli Rothman, Valter Hämäläinen, Kirsti Jahnukainen, Toimen rivi vas. Eeva Jahnukainen, Olga Huotari, Erja Hänninen, Taavi Naakta, Maihda Naakta, Marita Pyökäri, Edit Lappalainen. Kolumas rivi vas. Silti Hyvönen, Anna Hakki-nen, Hilika Hakkarinen, Betty Lappalainen, Aino Pyökäri, Elina Hämäläinen, Marita Lappalai-nen, Anna Hämäläinen, Takarivi Viljo Huotari, Jome Pyökäri, Aarne Näränen, Viljam Lappalai-nen (kaatui talvisodassa), Viljam Hämäläinen, Lauri Hagman, Johannes Hämäläinen, Ville Kolhi. — Kuvan lähetti Maihda Naakta.

ILMARIN RÖMPÖTTI: Viipurin mlkn urheiluelämästä

Kuntamme urheilun syntyyn ja kehitykseen vaikutti huomoih-sesti Viipurin kaupunkl. Tämä vii-kaassykeinen ja virea kaupunki oli monella alalla kehityksen kärjessä maassamme. Näin oli myös urhei-lun suhteen.

Jo vuonna 1891 perustettiin urhei-luseura Viipurin Reipas. Alussa tämän seuran ohjelmaan kuuluvat pääasiassa urheilun voimistelu, voi-malunajit sekä hiihto. Vasta v. 1902 lisättiin yleisurheilu ohjel-maan. Kaikki eri urheilunalat al-koivat toimintansa tarvoikkaasi. Järjestettiin voimistelunäytöksiä ja kilpailuja, talvella hiihdossa ja kesällä yleisurheilussa. Näistä huomollisesti levisi tieto Viipurin ympäristössä oleviin kyliin ja use-at urheilusta kiinnostuneet maa-laiskuntalaiset kävivät hakemassa oppia Reipaan harjoituksissa ja kilpailuissa. Näitä mلهet siten laivittivat kotikylänsään urheilutai-tojaan ja aikaansaiivat innostuksen urheilun.

Tämän kirjoittajalla oli ilo tun-tea eräs tällainen urheilunme uranuurtaja. Hän oli Tallin Mannik-kalasta kotolain oleva Vilho Ne-nonen. Alkanaan hänestä kehittyi eräs maamme parhaista taas-ruohtajista ja keskimatkojen huonohäijistä ja keskimatkojen maastajista. Hän kilpaili voikoilja-sesti usean vuoden ajan niin koti-maassa kuin ulkomaillaakin. Vuon-na 1909 Nenonen saavutti Viipu-rin piirin ennätyksen 1000 m:n juoksussa. Pikkuvoikana kun näki hänen upean palkintokokeolmansa, oli välttämättä saatava kuulla, mistä mikin pokaali tai mitali oli voitettu.

Tällaisen Vilhojen ja Mattien an-siosta alkoi vähitellen urheilun harrastus yleistyä eri kylissä niin paljon, että alettiin tuntea tarvet-ta järjestelmälliseen urheilutoi-mintaan. Täten ottivat jo peruste-lut maamisseurat, nuorisoseurat ja työväenyhdistykset useita ta-pauksissa urheilutoiminnan ohjel-ma alettin perustaa vasta 1910 -lu-vun loppupuolella. Vanhimpia täi-läisiä olivat Säämiön Urheilijat ja Suurperon Salonpojat. Toiminta on ollut tuloksellista, koska tilastoit-ta voidaan todeta, että v. 1916 voiti-t Säämiön Urheilijoiden E. Häää Suomen maastojuoksunestartuuden alle 18 v. sarjassa. Seuraavana

vuonna oli saman seuran v. Uskin vuoro voittaa tämä sama Suomen mestaruus.

Näihin samoihin aikoihin alkoi Honkamemestä kotolain oleva pai-nija ja voimiansa Otto Huhtanen luoda kuuluisuuttaan. Vuonna 1917 Huhtanen yllätti Helsingin kansain-välisissä painikilpailuissa seljät-tämällä sen aikaiset huppu miehet Emil Baehenituksen ja Jusri Sali-lan. Koha tämän voiton jälkeen muutti Huhtanen maastamme pois ja antautui ammattipainijaksi. Hän voitti v. 1921 maailmanmestaruuden seljätettyään saksalaisen Hans Schwatzin 1 t. 35 min. kestäneessä ottelussa.

Toinen kansainvälistä kuului-suutta saavuttanut painija oli Sant-tu Toivola. Perijolta. Pariisin olympialaisissa hän sai sarjassaan hopeamitalin ja tuli Amsterdamin-sa kai kolmanneksi. Min kilpailu-sa on hän saavuttanut 2. sijan.

Vapaussoita seurannut vaikea pulakausi ja Työväen Urheiluliiton perustamisen ja sen seurauksena urheilunme jakaantuminen kah-teen leiriin vaikuttivat urheilueli-mään haitallisesti muuttaman vuo-den ajan. Tilanteen alettu selkii-tyä, todettiin, että eteenpäin pää-syly ei ole muuta mahdollisuutta kuin organisoida uudelleen urhei-lutoiminta. Esim. Suurperolla Sä-lonpojat liittyivät TVU:ään ja Suur-peron maamisseuran yhteyteen perustettiin Elo-niminen urheilu-seura. Myöhemmin tämä seura re-kisteröitiin itsenäiseksi SVUL:ään kuuluvaaksi urheiluseuraksi ja ni-meksi muutettiin Peron Viire. Sää-miöllä taasen Säämiön Urheilijat liittyivät SVUL:ään ja perusteti-tiin TVU:ää edustava Säämiön Jän-tevä.

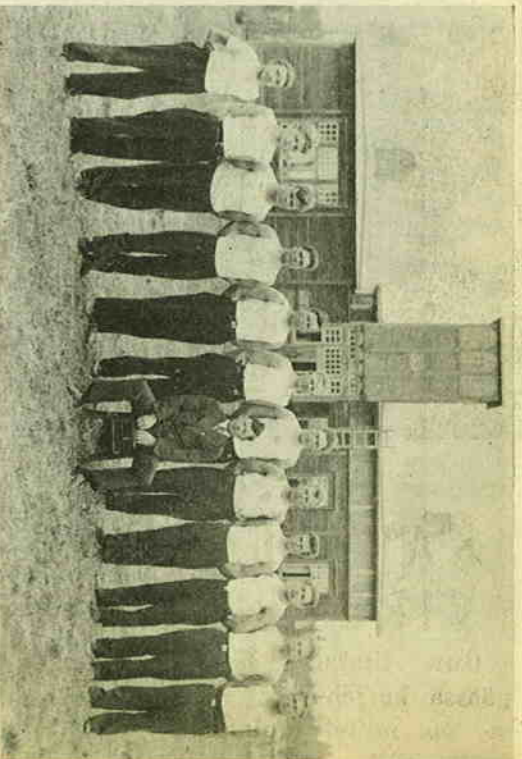
Saman suunnasta kehitystä ta-pautui muissakin kylissä. Tässä yhteydessä lienee paikallaan lue-tella muuttin maalaistuntamme alueella 1930-luvulla toimineet ja voimakkaasti urheilunme eteen-päin vievät seurät, SVUL:ään kuul-luivat: Lyykkylän Visa, Merijoen Urheilijat, Kilpeenjoen Urheilijat, Rauhalaan NMKY:n Urheilijat ja Ta-in Kisaveikot. TVU:ään kuuluvat Saaralan Nousu, Karppilain Kalku, Honkanleimen Niemenojat, Hovin-maan Into ja Tallin Koskenpojat.

Ennen siirtymistä kuvaamaan varsinalsta maalaistuntamme 1930-luvun urheilua, sojinee mai-nosti kuvanus Suurperolla asunees-ta maaleikkaasta maratoonarista Heikki Pouttasesta. Hän oli töissä Viipurissa ja ehkä siitä syystä tu-ii liittyneeksi Viipurin Urheilijoi-den riveihin. Poutanen loi sisulla ja tarmokkuudella kunnonsa. Hän kävi joka päivä töissä kotiaan Pe-riin ja taivaltaen tämän 16 km:n matkan juosten ja kävelien, satoi tai paistoi. Mitähän mahtanevatä-tän päivän urheilijat ajatella täi-laisesta harjoittelusta. Tarkasti monasti tulla linja-auto mieleen. Mutta tämä tapa antoi Poutaselle sellaisen kestävyuden, että hän pystyi juoksemaan kolmena perä-tyksenä sunnuntaina täydet mara-toonit ja jokaisessa sijoittumaan palkinnoille. Poutasen paras juok-su oli olympiakarsinnoissa Pa-pulassa v. 1932. Hän sijoittui kol-manneksi Toivosen ja Suoknuutin jälkeän alalla 2,40,11. Kuten muis-tamme Paavo Nurmi juoksi tässä kilpailussa vain ns lyhyen mara-to-nin.

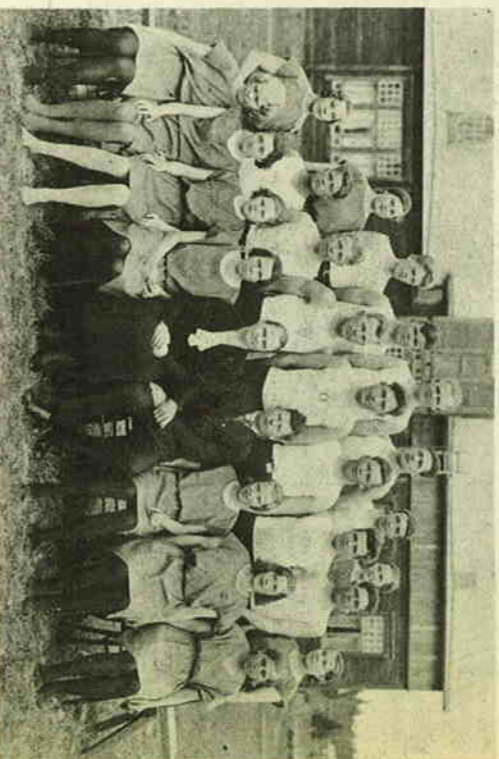
Viipurin maalaistuntassa ur-helikutkailuosuhteet olivat erit-täin puutteelliset. Tätä johhuikin, että ensimmäiseksi pääsi 30-lu-vulla pesäpallolla parhaiten van-hin. Tätä peliä varten löydettiin sen verran tasaisen puoleista mi-lipalkkiiset suojeluskunnat olivat myös uutierusti eteenpäin viemä-sä tätä urheilunotoa.

Meneityksellisiin pesäpalloseura oli kunnassamme Merijoen Urhei-lijat. Seura pelasi valtakunnansar-jan A-luokassa. Saman sarjan B-luokassa pelasivat Rauhalaan NMKY ja Peron Viire. Säämiöllä asui hui-p-puluokan pesäpalloliijoita, mutta he pelasivat viipurilaisissa jouk-kueissa. Näistä on ennen kaikkea maanttava Viljo Pyrykö, joka loi idän varmana loppukarhina.

Jalkapalloitu ei kehtien puutteen takia pääsivät kehittymään sarjape-lasteelle missään kuntamme ky-lässä. Täällä asui kylä useita mestaruuksisarjassa pelaajia, mut-ta hekin kuuluivat Viipurin Susin. Näistä maineikkaimpia olivat Ahti Näränen, Eero Ketunen, Tomi Laine ja Lunden veljekset, Hih-to talvisin luonnollisesti kuului jo-

Säämiön ns. Katajan Urheilijain voimistelijat vasemmalta: Tauno Jo-rasmaa, Jouko Hiltola, Esko Hokkanen, Aleksanteri Roisko, Valo Huotari, Emil Huotari, Toivo Skyytä, Uuno Roisko, Pauli Sihvola, Mikko Talikka ja Leo Pöndhen, istumassa Joonas Rakkonen.

Katajan nais- ja miesvoimistelijat 1930-luvulta. Edessä naisten johtaja Maihda Naakta ja miehen johtaja Joonas Rakkonen.

kaisen seuran ohjelmaan. Seuraot-teluja käytiin ahkerasti. Muuttamia parhaita mainitaksemme tulee mieleen Veikko Luukkonen, Entta Pullinen ja Vainikkainen. 30-luvun puolivälissä alkoi yleis-urheilui yhä enemmän ja enemmän voittaa alaa joka puolella. Talkoo-töillä oli aikaansaatu suorituspai-kat jo jonkinlaiseen kuntoon. Maan-kiässä ainoita juoksuratoina. Valkea olosuhteet eivät olleetkaan parhaat mahdolliset, korvasi innos-tus urheilun näinä puutteellisuu-del.

Jo vuonna 1933 alkoi joltakin nuu-rukaista uskaltanutta kokeilemaan voimiaan Viipurin kentille. Heinä-kunussa oli Papulassa suuret kil-pailut, joissa oli myös alle 18 v:n vuokratulla linja-antolla seura-a-maan näitä kisoja. Kirjoittajan ka-levi-veit oli silloin 16-vuotias ja hän päätti osallistua tuohon juok-

Welfmeister Ohto Huhtanen, Finland. Raskaan sarjan painija ja maail-manmestari vuodelta 1921 Ohto Huhtanen Honkanleimen Antiolah-desta. Asuu nykyisin Ruhi-mälällä.

Ilmainen mainosalue sisältänyt tekstiä ja kuvia, jotka ovat osittain kääntein suuntaan ja osittain epäselviä.

YLÄSOMMEEN KYLÄ

Ko kirjotti tuo Yläsomme tuoho ylös, tuli lha yhäkkisen muistikkuvan miele ne vuosikymmeniä ta et tuo et oo asia eikä mikkää, kyl kaset joulu- ja pääsiäiskortit, ko niis, ol osotte pakat: Viipurin Somme Yläsomme. Jos tuo kaikke ies ois olt viel Europa-Finland, ois mei asena maallma kartal määrätty viisil tarkkuuvel. Miä hää Somme merkintöi noi käsittään, ois mukava tietää. Ranskas ko o melkei yhtiä kuuussa pakka: Somme.

Yläsomme kylähä ol parikymment kilometrii Pietariin päi Viipurin. Ruokosuoli Ollika jotteke ol luonto joskus nuovant noi viis kilometrii pitkä harjutapase. Sihe ol maallma alus asetunt ihmine asuma. Rautaho paikkeilt löytyi kiviäuke alkasi esinel. Tokka Matti vei nit Viipurin museoo. Hyvi paljo myötäksennilt ajoilt ol Riisukylä Kasakkakivi ja Salo korve apräl Punaset kivet.

Tais olla kolmekymment yhtensä vuon ko myö järveläise Matti kans istutti yhten kesään sunnuntapäivän hoi Tiesuu koivikko haapa peräl. Yhätkki myö huomatti, et myöhä isuttua rakennuket pohjal. Siin ol nurkkakivet ja uuni pohja. Käsiine revitit vähä sammutella ja sitä ol puol metrii paksett kiviä vii pääl. Ol sin päivä närettä kleriant, emneko tuommette kinnmal ol tännuoli kasvart. Minäkäläisi metteä hää lie tuo torppa väki melessä häutont ja mhi maallma aikaa. Jotaki tuollasta myö vissit aprikoitit, neljä vuotta maalaiskoululu käyneet arkeoloogit. Tuumatti et tulla joskus kateleennua tuota peikkaa. Välii heksakymment talloo, joist puole tul Euroopa asemakaavanuutos. Myötkii saati kussukortti nihi hommi.

Karjala julkasoo Viipurin maalaispaan messäl ja sijat krusiitit, tehtii kunnua numero. Tie sie Yläsommeest siine juttu. Me aateli heit, jalaajiki tuol laajal alueel. Nuol Sommeest tuoho asiaa tarveineiri riittäi!

Ko sit kuitteki tätä tuhausta rupeesi tekemä, huomasi et vaiva onki sin, et tarpel ol liikaa yhtee sanomalehtikirjotukse. Pitäs olla nyt Unto Seppälä ja tehä asiast kirja.

Mu ikäse muistikkuvaha alkast siint vuuve selsemätoista-kaheksastoist vaiheilt. Mei torppas asu kuitte ki mu mamma isä mamma. Hää eli yheksäkymment neljä vuotta vanhaks, ja ol syntynyt jollokii 1825. Hää ol kuult vanhemmilt ihmisiilt viel vanhempi asti. Mummo ol henkiseet virit, ja nuoruuve muistotha jäävät ain selvenni mielee. Hänet kuuli monelaisla, ko hää heijas mei Onni ja Erkki. Nuoruuveessa ol joutunt moneläisee keräl ja osas venäjät kielä niho moni muukii niil nurkiil sihe aikaa. Mielki viel ossaa yhtee venäläise kehtolaulu, minkä sillo opi ko hää vakkuu heitutti.

Yläsomme maatha oliit Knolemajärve ja Johannekse rajoil. Tika saloilt Yläjoe, Korpeä ja Tuomikkusilla jokki välil. Jotaki sellasta ko parikymment kilometrii keräsi kymment kilometri.

Varsinaise kylähä alko Mannil Mikost Ollikast ja loppu Klipäläise Annamari torppaa Korpeä rajal. Syrjäläise Mikko ol viimone Porlampi mannes ja Mäkeläiseet Tienas sil leipäse. Ol ahakii leihexakymment talloo, joist puole kymment ol torppii.

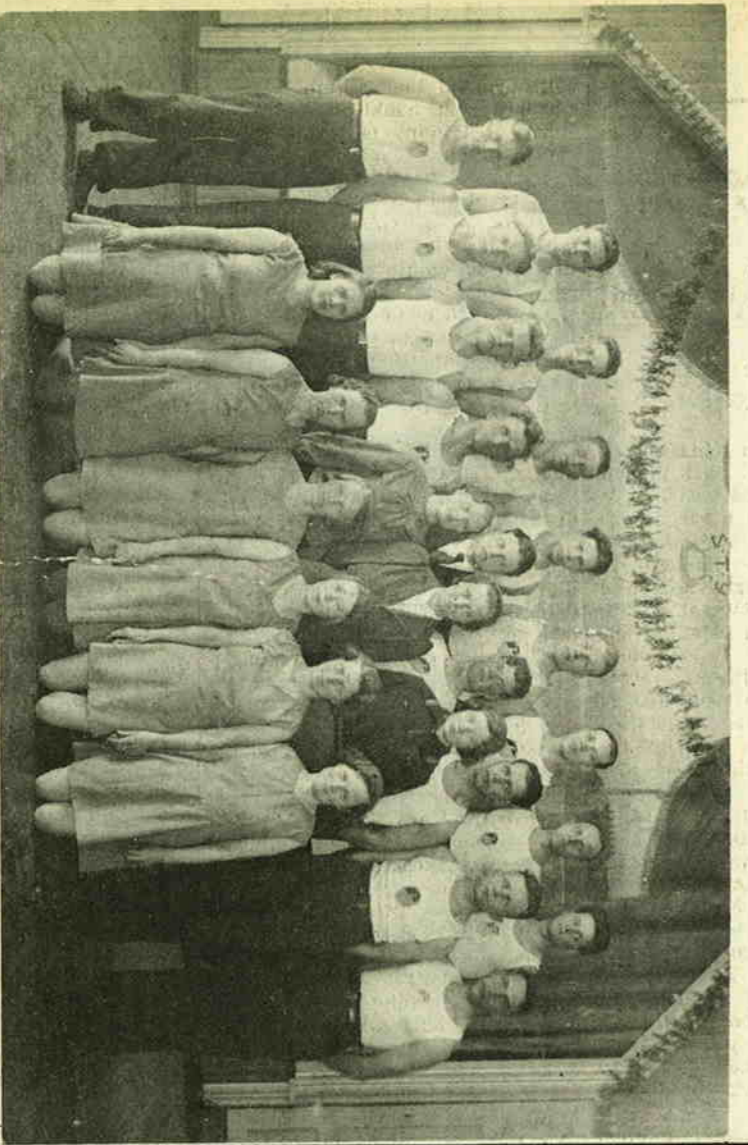
Täl hää elätti isseessä ja perreessä. Sillo ei talvel olt aurattu teitä eikä kesäi asvaltiin. Neljäkymment kilometrii päiväs rautapöytäpuolet siint kuorma pääl. Siin sai maajärve ja Johannekse rajoil. Tika saloilt Yläjoe, Korpeä ja Tuomikkusilla jokki välil. Jotaki sellasta ko parikymment kilometrii keräsi kymment kilometri.

Täl hää elätti isseessä ja perreessä. Sillo ei talvel olt aurattu teitä eikä kesäi asvaltiin. Neljäkymment kilometrii päiväs rautapöytäpuolet siint kuorma pääl. Siin sai maajärve ja Johannekse rajoil. Tika saloilt Yläjoe, Korpeä ja Tuomikkusilla jokki välil. Jotaki sellasta ko parikymment kilometrii keräsi kymment kilometri.

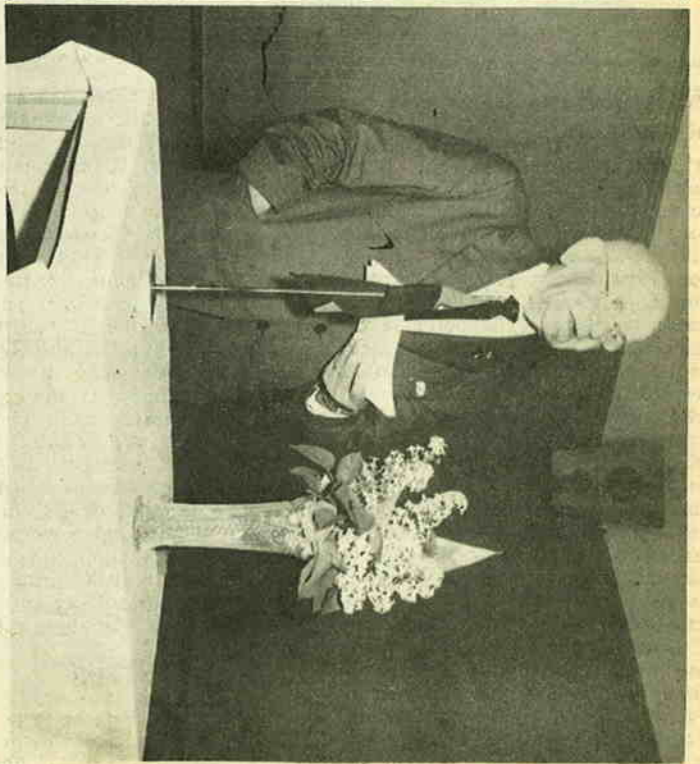
Täl hää elätti isseessä ja perreessä. Sillo ei talvel olt aurattu teitä eikä kesäi asvaltiin. Neljäkymment kilometrii päiväs rautapöytäpuolet siint kuorma pääl. Siin sai maajärve ja Johannekse rajoil. Tika saloilt Yläjoe, Korpeä ja Tuomikkusilla jokki välil. Jotaki sellasta ko parikymment kilometrii keräsi kymment kilometri.

Täl hää elätti isseessä ja perreessä. Sillo ei talvel olt aurattu teitä eikä kesäi asvaltiin. Neljäkymment kilometrii päiväs rautapöytäpuolet siint kuorma pääl. Siin sai maajärve ja Johannekse rajoil. Tika saloilt Yläjoe, Korpeä ja Tuomikkusilla jokki välil. Jotaki sellasta ko parikymment kilometrii keräsi kymment kilometri.

Täl hää elätti isseessä ja perreessä. Sillo ei talvel olt aurattu teitä eikä kesäi asvaltiin. Neljäkymment kilometrii päiväs rautapöytäpuolet siint kuorma pääl. Siin sai maajärve ja Johannekse rajoil. Tika saloilt Yläjoe, Korpeä ja Tuomikkusilla jokki välil. Jotaki sellasta ko parikymment kilometrii keräsi kymment kilometri.

V- ja U-seura Sämlön Jänkevä vuosijuhlissaan 30-luvulla. Ed. vas. LYYH Sandberg, Hilja Karhu, Elvi Myllyveräjä, Metso, Hilja Varti, Ruda Hämmäläinen, Keekelis vas. Irfja Meskanen, Hilja Hämmäläinen, Kersti Vuolio. Kolmas rivi vas. Martti Pirinen, Pentti Salio, Unto Tikkanen, Toivo Korhonen, Eekki Pirinen, Aarne Pennanen, Verner Sandberg, Martti Skinnari, Toivo Hökkänen, Takarivi Olli Kuparinen, Terho Pennanen, Jussi Varti, Jonko Kuparinen, Kalevi Penttinen, Viljo Teikinen, Elias Karhu, Lauri Sandberg.

Viime marraskuun 19. pniä 86 vuotta täyttänyt talousrikentööri Jussi Kuparinen, kansanedustaja ja kunnallismies, oli Viipurin maalaiskunnan näkyvimpiä hahmoja.

PEROLAINEN VETERAANI JYSSI PYY MUISTEELEE

Viipurin maalaiskuntaan on perustettu kakkiaam 27 työpöytäyhdistystä, muistele Helénin kodissaan 86-vuotias työpöytätyökehen ja kunnalliselämäin veteraani Jussi Pyy. Muonamiehen joukko hän jo nuorena mukaan «ajan kyskytyhin», jotka pitkän elämän kuluessa ovat ajottain hyönteet voimakkaana, hän toteaa.

Yhdistysten toiminnassa pantin alusta alkeen suuri paino valustus ja sivistystyölle. Hyvät esteleimot sijoiä ja puhujia hankittiin juhlin ja muulin tilaisuksiin. Samoin pyrittiin edistämään ja tähdenkään jäsenten läseopiskelun tärkeyttä. Omen toimintatulojen aikaansaaminen yhdistyksille oli toisille suoraan kunnallisyms, niiden eteen tehtiin paljon työtä ja näihin vaiava. Ne olivat tukikohkia, joilta oli hyvä ponnistaa, mm. urheilukentät niiden pihamilla olivat suuritarvotia. Urheilusihänäsä olikin eräs yhdistysoiminnan tärkeä muoto ja yhdistysten aloiteseita olivatkin monet kunnassa toiminneet TUL:n alaiset seurapojat, Sämlön jänkevä jne. Tiedettiin mitä urheilu työläisnuorenkinkohdalla vapaa-ajan harrastuksena merkitsi. Työväen torvisoitokunnan ovat eräs tekijä millä on niinkään ollut suuri merkitys yhdistyksissä. Monet niistä ovat olleet laadullisesti korkeatasoisia ja juhlien etenkin kesäiseen aikaan ne antoivat tiettyä korostusta. Sanotakoon: työväenyhdistyksen toiminta myös Viipurin maalaiskunnassa oli ripeä ja tuloksellista.

Kunnallisesta elämästä koitsen dullaan, siinä elämäntähtäksessä kanna oleena, on Pyyllä paljon muisteltavaa. Kotikylänsä Peron asutuksen jatkotoimenpiteet ovat olleet paljon puuhua tuottaneita omistusoikeuden siirtymässä karta nottuksista viljelijöille, tuota saana käytyä. — Kansakoulun saaminen kylään oli toinen aikaisia vaiheita, jossa hän oli mukana.

Hottise Juhanaa pit kauppa, Urose Hetti partissi nahat, Manni Paavo tek korioi ja Mietise Antti vakon. Terveystuotoonkii ol. Pulliainkoi ja vaako. Vinnari Anni hiero tanssi jälkee sitä kitiishi talvipakseppi. Mahkose Jussi ol täätiä.

Arkenha ne ol areharmit. A ko tui pyhä. Sihe sinise serioitöipuvon ja tyykkipiä sissä sopi paljo eäntä asioist selvä. Hää kirjotti mallioo, ko pyhäiltän iltamii läkai ja ol totunt käymää kansseliis. tanssi jälkee sitä kitiishi talvipakseppi. Mahkose Jussi ol täätiä.

Arkenha ne ol areharmit. A ko tui pyhä. Sihe sinise serioitöipuvon ja tyykkipiä sissä sopi paljo eäntä asioist selvä. Hää kirjotti mallioo, ko pyhäiltän iltamii läkai ja ol totunt käymää kansseliis. tanssi jälkee sitä kitiishi talvipakseppi. Mahkose Jussi ol täätiä.

Arkenha ne ol areharmit. A ko tui pyhä. Sihe sinise serioitöipuvon ja tyykkipiä sissä sopi paljo eäntä asioist selvä. Hää kirjotti mallioo, ko pyhäiltän iltamii läkai ja ol totunt käymää kansseliis. tanssi jälkee sitä kitiishi talvipakseppi. Mahkose Jussi ol täätiä.

ONNI HINKKANEN:

Maatalouskerhotyöstä Viipurin maalaiskunnassa

Kun tartun kynän muistellakseni aikaa siellä koti-Karjalassa 25-35 vuotta sitten, en aluksi jaksanut ymmärtää, miksi sen ajan muisteleminen nyt jo voi tuntua niin vaikealta. Tunnen ihan tuskaa tunnossani. Kykenenkö enää kuvaamaan kaikkea sitä, mitä silloin aivan nuorena touhussimme. Miinhä kalleen silloin uskoiimme, mitä toivoimme ja mistä loitsimme. Tuntuu kuin ylipääsemätön muuri olisi tehty katken silloisen ja nykyisen välille. En tarkota tässä minikään aiheellista ja paikallista muuosta vaan sitä henkistä pohjaa, jolle silloin rakensimme tulevaisuuttamme. On kuin poiss pyyhkäisty kaikki se, miinh silloin luotimme ja jota pidimme selvänä ja pysyvänä.

Maaseudun nuorillahan ei silloin ollut paljon valinnan varaa. Koulun jatkaminen kansakoulusta pääsytyn jälkeen oli hyvin harvoille mahdollista. Oli vain pureuduttava vanhempien kanssa kodin askareisiin. Maatalouskerhossa mukana olo antoi kuitenkin vaihtelua hyvin monelle nuorelle heistä usein vaikkei elämänuuonoo. Oma kerhoytyys kiinnosti ja antoi mahdollisuuden irtaantua edes osaksi vanhempien käsityksistä ja hoidoksista. Iäheksään kaikki vanhemmat eivät jaksaneet ymmärtää tätä nuoreen irtaantumispöytästä, yksittäisistä oman elämän tarvetta. Niin luonnollista kun tämä jokaiselle yksilölle onkin.

Eeno Pusan sydämenasia

Viipurin maalaiskunnassa tehtiin silloin paljon työtä kerhotyön esteiden poistamiseksi. Ulsterit lämmitettiin myöhemmin. Pienillä tiljoilla lähetettiin maalaista isseleena paikkaa raivamaan. Kansakoulun kiertokoulu jatkui neljä vuotta. Riippukoulu sijaitse paat ja opi maailmalt lissää. Pakko oli oppii. Vast nyt oikiasiaa tulloo mielee minikäläisii ajatuksii sillokkii jokuu hattuusa oli hauu. Jaatsee Otto oli ostant mylly ja jinnukaasuoottori. Moottori oli vaas ja mylly luois. Näihe vähii pit pan-na remmi. Mleko oli Viipuris tois-hää kysy miulu, mite se panna. Enhä mie oppilpoika sitä tienti. Mite sanoi, et mie kysy vilkol jol-taki vanhenalti villarilt ja ens jyl-hän selitä.

Mleko sit viiko pääst mäni se-littämää, hää oli jo ratkasi asia. Oli ottant kaks manerka kanta ja teht puotnyörist lenki. Niitä käsissää pyöritleemäl oli paast asinat perit. Otto oli teht asiat oikei säännökiil, mikä miukii mielelei jäi paremmi ko mitä myöhemmi jout-vui kirjois lukema ja se oli: Paa-veuo viinkelii ja päällejuoksu vaa-terti.

Järveläise Matti kans joututti ukkolmal messää. Siin oli polu var-res tihjä näre. Matti sano et mäh-nää tuo al suojaa. Mite sanoi et ei hiijes, salama voip lyyvä, viisat o varottanneet. Puu ol korkia. Matti höräht et älä sie kaikkit usko. Kaasoha noit puu latvoi. Niit o satoi. Mis sie niis näät et salama ois niine lyönt. Mite sie uskot et se nyt löis just täi kertaa tää näree latvaa, mis myö saetta pletää. Siin myös kär-visteltii eikä ainakaa sen ukolima-salama lyönt silhe puuhu.

Asioi ol tuumailtu ja huomioid-tetty. Järveläise Elisa ol viisii en-simäine mikä käi keskikoulu. Vi-rolais Jussi ja Sassi Kalevi män-niit ensimäisiksi perit ast. Kuu paljo hoiit liekää tää kertaa Som-meist alkuusa saanei kirjaoppinei.

teenpäin viemiseksi. Kunnallis-neuvos Eeno Pusa oli maatalous-kerhoystävyyden puheenjohtaja-na. Hän otti kerhotyön oikein elä-mäntehittäväseen ja sydämenasi-akseen. Hän toimi myös Karjalan Maatalouskerhopiiriliiton puheen-johtajana ja sittemmin on toiminut koko maata käsitteävän Maatalous-kerhoiliton puheenjohtajana. Varo-ten hankinta tähän työhön oli valke-ata silloin, miinkuin taitaa olla yhä edelleenkin. Työitään tehtiin lah-joitusvarojen, kunnan ja valtion a-vustuksen turvin. Valkeuksista huolimatta, tai ehkä niiden suuruu-

Kunnallisneuvos Eeno Pusa toimi voimakkaasti Viipurin maalais-kunnassa vuodesta 1919 lähtien aina vuoteen 1947. Kunnan tihk-kojen raha-asoiden aikana hän oli monasti ratkaiseva tekijä jo-pa pannaan »maansa ja maanunsa» takaukseksi kunnan asioiden hoitamiseksi.

Ajfaat auttoi asvaltill ja valissoot-ruokaasa.

Vähä sen jälkeee ko Sommeee Porlammee moitti ol lauent, tuii Säinöit Sommeesee. Ol pilvine päivää. Mitää ääntä ei kuulunt mistää. Ei junnua, ei moottorisu-rinaa, ei ies ihnu piiskutusta. En-simäise ker istii Risukyvä rintees ja toise ker Sillipää nurmel. Mes-sät ol palaneet ja punasia hors-maa ol paljo. Sovo rojuun joka puolel. Mte en oikei niiko ymmär-tänt, et ooks mie täs ja mikä tää o mitä mie kassele. Ei siint tar-vint valokuvavaa ottaa. Jäl mielee muutekii.

Sillipää siltal ol kielohatulu, et-ampunmise uhal o kielletty mäns-mäst elemmäks. Siin apriko mäks-vai en. Arvelii et kuka nyt yksi-lähe juoksentelemaa, mut piijittää voiivat. Ko en kaverilli sanont mit-tää mihi tuli mäneeeks, aatteilli et jäävät haikallemma jos viivy. Turhaa oli pelänti, sai perästäpäi titeätä. Kylläs ol ol tuttu ihmissii. Kokemata jäi minikälaine hää ol-tappaamaine.

Tääl o olt tällasia haukkimisa tuo kyliä elämäst ajallisest ja alueellisest, sen ihmisist ja tapar-tumist.

Täähä ei sano paljookaa niil, mitkä ei siel oo olleet. Kuika taas muistikuvillaa.

Tää tuhaus voip olla viimesii, mikä nälkää julksist käyväää Ylä-sommee nime ympäriil kyliän. Maalaiskuna historia loppuosana juutu kii.

Se kyliä ja sen ihmisest tekkiit jokraime oma aikaasa taval, mit-kä milloiki ettee tul. Jos ei ain niit hyvästäkää, mut ainaki jotekute-tavallise kannakselaiskyliä tappa. Tällasen myö männää loppullissee tilitarkastukse. Niit et, terve — ja hyvästä sie Yläsommee kyliä. — T o i v o H a n n i n e n .

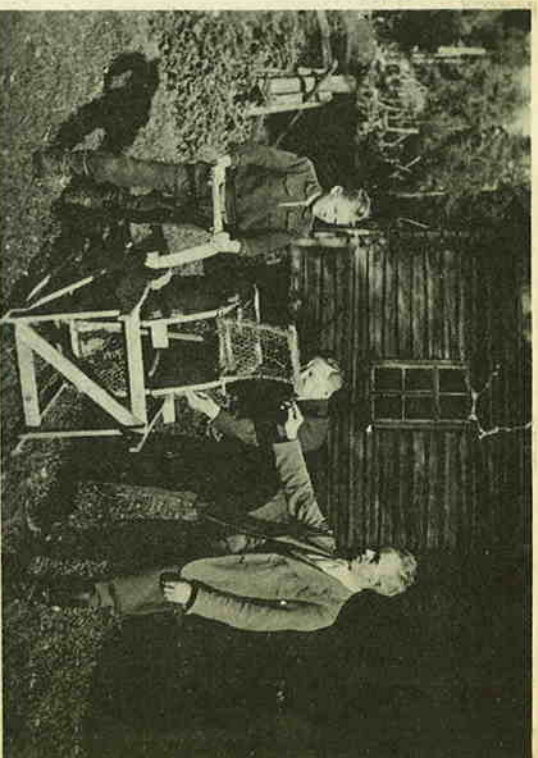
den takia juuri, olkin maatalous-kerhotoiminta nopeasti kehittyvän Eteälä-Karjalan alueella tehok-kaammoin hoidettu laajemmin le-vinynti kun muualla maassa. Alle-kiroittaneella on säilyneet ainoa-saan vuoden 1935 piiriliiton toimi-takerotimus. Sitä näkyy, että kaik-kaan 29 Eteälä-Karjalan kunnassa oli silloin toiminnassa maatalous-kerhoystävyyset. Siis alueella Saimaa - Rajajoki, Luumäki - Ant-rea. Neuvotia oli jäljellä 43, ja ko-roja käytettiin silloin työhön koko alueella 432,841 silloista markkaa ja Viipurin maalaiskunnassa 39,201 markkaa. Neuvotista oli ympäri vuoden toimivia silloin ainoastaan kymmenkunta. Loput olivat toi-mivia toimivia edellisten lisäiksi neuvotia Lempi Hörkki, Aho Ta-vast ja Akseel Fosenberg. Sodan aikana Hanna Sutinen ja Filna Paa-janen.

Palstaviljely

Lienee tässä yhteydessä syytä mainita myöskin puola-ajan palsta-viljelytoiminta, jota tunnukseella "perheen ravinto omaa maasta" järjestehtin yhteiskunnan tuella työttömille ja puutteessaoleville perheille. Viipurin maalaiskun-nassa lienee silloin ollut noin 50 perhettä, jotta kerhoneuvojat jou-tuivat ohjaamaan. Helle järjes-tettiin 0,5-3 ha pelta, siemeniä, väkilaannoitetta, kesäorsaita, jo-pa lehmätkin. Varmankin tämä työ helpotti suuresti heidän elämänsä ja kannusti omatoimisuuteen. Sil-loinen piiriliiton konsulentti, agr-erkti J. Kinnunen ja E. Pusa oli-ivat myöskin tämän toiminnan al-kuunpanijotia ja kehittäjiä. Kinnu-nen siirtyikin sitten Helsinkiin joh-tamaan tätä toimintaa koko maan puutteissa. Hänen jälkeensä toimi-vat konsulentteina Viipurissa agr-Lauro Viikki ja agr. Antti Sokka.

Lähes 6.000 kernalaista

Koko piiriliiton alueella oli v. 1935 kerholaista 5,922 ja Viipurin maalaiskunnassa 372. Tilaistoon tulivat vain sellaiset kerholaiset, joiden käy-tännön kerhoystävyyttä oli loppuna vie-ty ja sen vuoden kerhokirjanpito-työydyttävästi päätetty. Kerhola-ista oli silloin poikia 160 ja tyttö-jä 212. Kerholaisten keski-ikä oli

Sikuriinuren pesurumpua kokeillaan, vasemmalta: Pentti Peräkylä, johtaja Seppälä Maatalouskerhoilijosta ja neuvoja Onni Hinkkanen.

koko piiriliiton alueella 13,8 vuot-ta ja Viipurin mlk:ssa 14,5 vuotta. Keski-ikä nousi vielä v. 1939 men-nessä lähes vuodella pitäjässäm-me.

Sokerijuurikas vaati neuvokkuutta

Kerholaisten yritysistä mainit-takoon, että kerhopalstojen yhtei-läns pinta-ala oli silloin koko piiri-liiton alueella 118 ha ja maalaiskun-nassa 13,37 ha. Viimeisinä vuosina kerhopalstat suurentivat hyvin huo-mattavasti, kun kerholaiset kas-voivat ja mm. Antrean sokeriteh-dasta varten ryhdyttiin kehittä-mään juurikkain viljelystä. Tämä viljelys levisikin sitten hyvin nope-asti lähes kaikkiin kyläkerhoihin. Isännäkkin innoituivat asiaan, kun kerhopalstat tarjkoine kirjajapi-toineen ja säännöllisesti 1-2 ker-taa kuukaudessa tapahtuvan neuvo-jan käynnin ansiosta soveltuivat erinomaisesti kokeiluviljelmiksi. Kerholaiset voisivat olla ylipetä-tässäkin asiassa esimerkittäisestä uranurajatyöstään. Tehtaan myö-tävälukutuksella saatiin hankittuksi muttamille kyläkerhoille hevose-voiton kylvö- ja haravakonein, jotka uutunutta lisäksi kovasti har-rastusta ja auttoi työssä.

Puola-ajkana järjesti Kerhoilitto kerhoviljelmille sopimus- ja kaup-pakaasviksi sikuriinuren. Sitähän tuotiin siihen aikaan ulkoo huomattava määrä. Se oli varmastii me-nestävä kasvi kerhopalstoilla, mutta syksyllä sen kaupparakoon saattaminen oli kovin hankalaa ja suunituksista. Olihan se hyvin pestä-vä, paloiteltava ja kuivattava, joka kaikki jouduttiin aluksi tekemään käsityönä. Oli ryhdyttävä itse ke-hittämään pesurumpuja, paloit-telukoneita ja kuivustelimeitä sau-romiin ja riihin. Paloitteelukoneita tehtiin kahla tyyppiä, pieni muka-vasti poikuryörän päälläkän kuuje-

Hedelmäpuuta ja marjapensaita

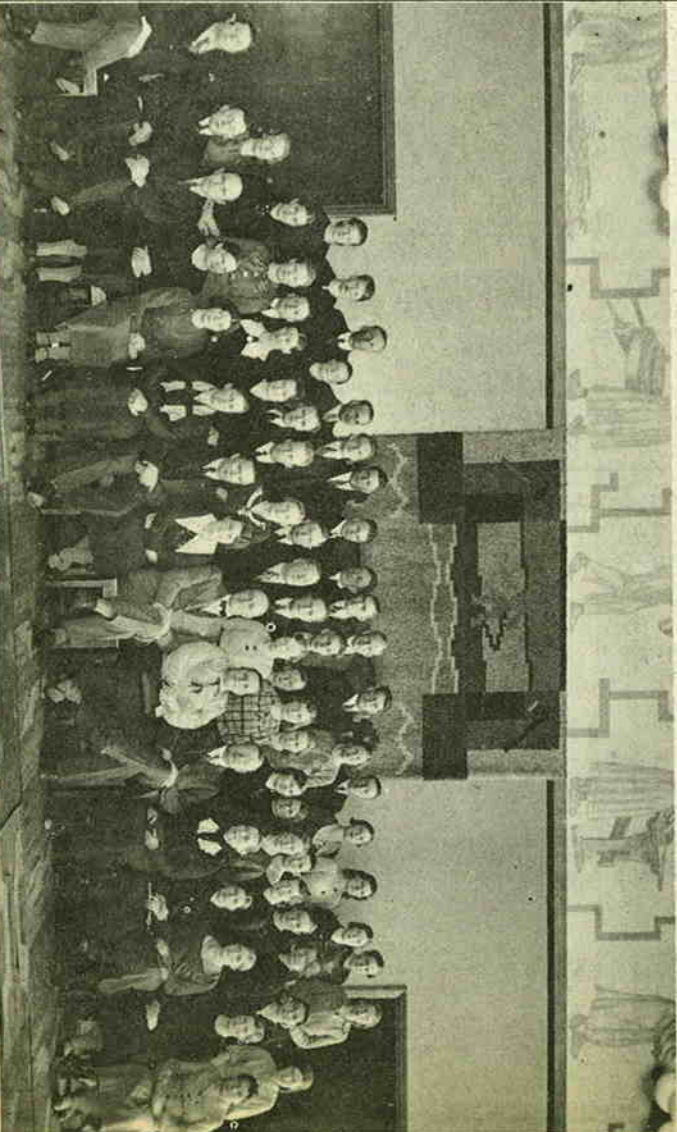
oli mainittuna vuonna n. 300 kpl ja mansikkaa 5402. Nämäkin vilje-lykset laajenivat nopeasti seura-vina vuosina, kun kerholaiset ryh-tyivät järjestelemään omia taimi-tarhojaan ja oppivat itse jalosta-maan omenapunnaimia.

Metsäkerhotyö

Sodan edellisinä vuosina aloret-tiin siellä Eteälä-Karjalan metsän-hoitolausakunnan myötävaikutuk-sella myöskin metsäkerhotyö. Sin-ne jäi kymmeneä pieniä metsäpui-den taimitarhoja sodan jälkeihin, samoin kuin Maatalouskerhoiliton järjestelemät Kiehonjurakoiden koeviljelykseltin.

Kynänkin käyttö

4 H-työn tunnussanat, "pää, käsi, sydän ja terveys" edellyttävät myöskin edellä kuvatum kerhopals-

Karjalan Maatalouskerhopiiriliiton neuvojat kokouksessaan Viipurin maalaiskunnan talossa Viipurissa vuonna 1935.

